

Capital controls και συναλλακτική κουλτούρα Αντώνης Κωτίδης¹

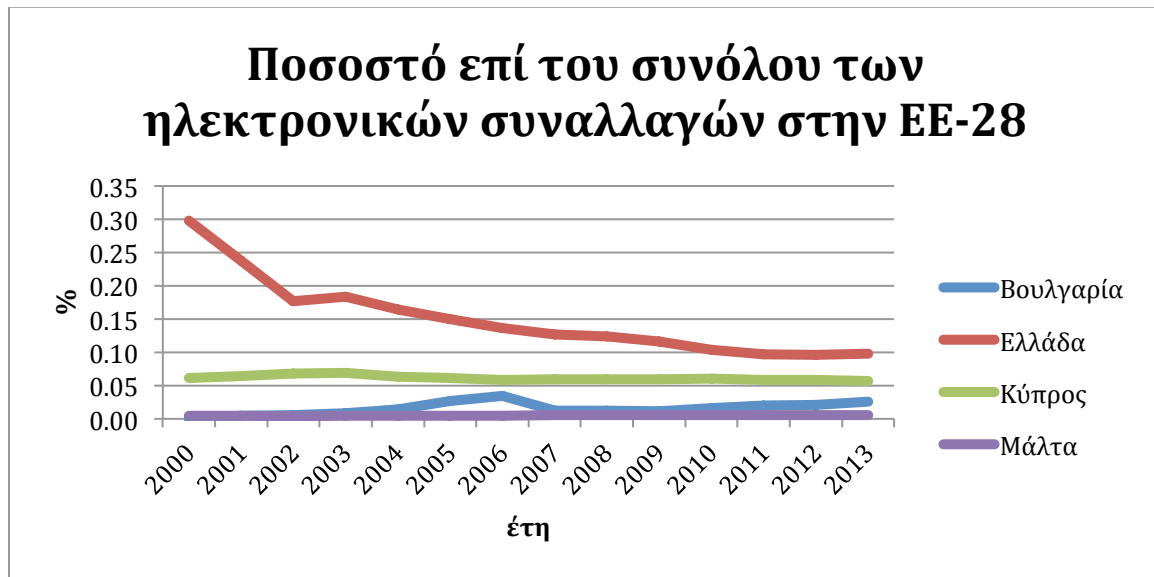
Σε πρόσφατα δημοσιευμένα άρθρα του Bloomberg (04.08.15) και της Καθημερινής (05.08.15), γίνεται λόγος για ένα θετικό παρεπόμενο των capital controls. Ο αριθμός των χρεωστικών καρτών που εκδόθηκαν μετά την 28η Ιουνίου και την επιβολή των κεφαλαικών ελέγχων ξεπέρασε το 1,000,000, ενώ δύο εβδομάδες μετά τα capital controls, η αύξηση στις συναλλαγές με χρήση χρεωστικών καρτών ξεπέρασε το 135%. Η ζήτηση για εγκατάσταση POS τερματικών εκτοξεύτηκε και πάνω από 150,000 νέοι κωδικοί χρήσης eBanking εκδόθηκαν. Το ευκαταίιο είναι οι πληρωμές μέσω χρεωστικών καρτών να αυξηθούν, καθώς οι ηλεκτρονικές συναλλαγές αφήνουν το “αποτύπωμά” τους στο σύστημα πληρωμών (payment system) του τραπεζικού συστήματος με αποτέλεσμα την άμεση καταβολή του ΦΠΑ και τη μείωση της παραοικονομίας.

Με κίνητρο τα παραπάνω, μια ματιά στα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΚΤ για τη συναλλακτική κουλτούρα των Ελλήνων την περίοδο 2000-2013 σχηματίζουν μια πιο ζοφερή εικόνα.² Το γράφημα 1 δείχνει τις πληρωμές με πλαστικό χρήμα στην Ελλάδα ως ποσοστό του συνόλου των συναλλαγών με πλαστικό χρήμα (χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες) στην ΕΕ των 28. Η Ελλάδα κατατάσσεται σταθερά στις τελευταίες θέσεις καθ’όλη τη διάρκεια της περιόδου, ενώ “πρωταθλητής” στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι το Ηνωμένο Βασίλειο (15% το 2013). Η Ελλάδα παρουσιάζει σταθερά πτωτική τάση στις συναλλαγές με πλαστικό χρήμα από το 2000, ενώ χώρες με χαμηλότερα από την Ελλάδα ποσοστά συναλλαγών επί του συνόλου, όπως η Κύπρος, η Μάλτα και η Βουλγαρία, εμφανίζουν σταθερή ή αυξητική τάση.

¹ Υπ. Διδάκτωρ Οικονομικών στο Bonn Graduate School of Economics (BGSE)

² Χρησιμοποιώντας στοιχεία της Eurostat, διορθώνω την επίδραση του επιχειρηματικού κύκλου (business cycle) στον αριθμό των συναλλαγών.

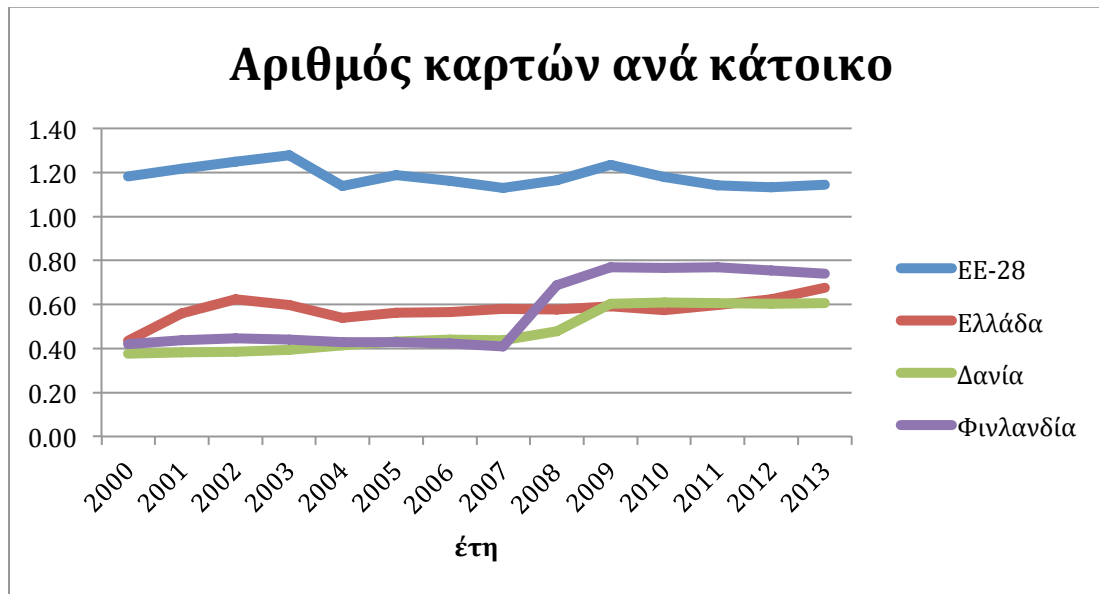
Γράφημα 1

Πηγή: Statistical Data Warehouse, ECB

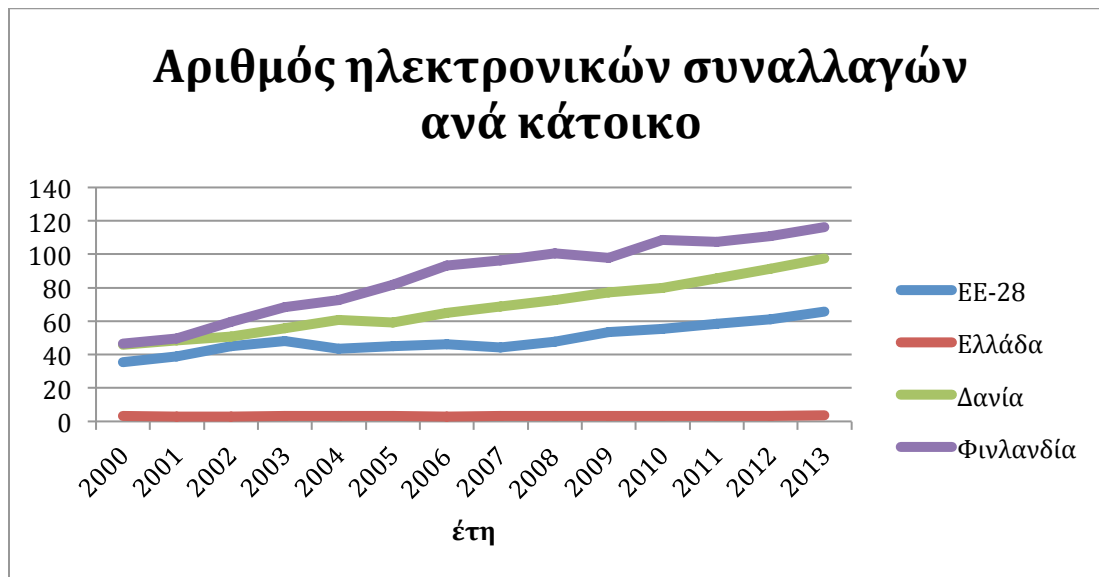
Το γράφημα 2 δείχνει τον αριθμό των καρτών (χρεωστικών και πιστωτικών που εκδόθηκαν εντός της χώρας) ανά κάτοικο στις Ελλάδα, Δανία και Φινλανδία και την Ευρώπη των 28. Στο γράφημα φαίνεται ότι η Ελλάδα έχει ικανοποιητικό αριθμό χρεωστικών και πιστωτικών καρτών ανά κάτοικο σε σύγκριση με τις Δανία και Φινλανδία. Επίσης, ως το 2007, σε κάθε κάτοικο στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν περισσότερες κάρτες σε σύγκριση με το Δανό και Φινλανδό κάτοικο, αν και η εικόνα αλλάζει από το 2008 και μετά. Η αυξητική τάση του κατά κεφαλή αριθμού καρτών στην Ελλάδα είναι ένα ενθαρρυντικό στοιχείο από μόνο του. Αποκαρδιωτικός, ωστόσο, είναι ο κατά κεφαλή αριθμός των συναλλαγών που γίνονται με αυτές τις κάρτες (γράφημα 3), ενδεικτικός της συναλλακτικής κουλτούρας των Ελλήνων. Από το 2000 ως το 2008, η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά δύο θέσεις από το τέλος μπροστά από τις Ρουμανία και Βουλγαρία, ενώ από το 2009 καταφέρνει να έχει περισσότερες ηλεκτρονικές συναλλαγές ανά κάτοικο μόνο από τη Βουλγαρία. Ενδεικτικά για το 2013, οι κατά κεφαλή ηλεκτρονικές συναλλαγές στη Βουλγαρία ήταν 1.56 και στην Ελλάδα 3.78, όταν στη Ρουμανία, τη Δανία και τη Φινλανδία ήταν 6.6, 97.63 και 116.2 αντίστοιχα. Με άλλα λόγια, προκύπτει μία αντιφατική εικόνα για τη σχέση των Ελλήνων με το πλαστικό χρήμα. Ενώ ο κατά κεφαλή αριθμός χρεωστικών και πιστωτικών καρτών βρίσκεται σε ικανοποιητικό συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ επίπεδο στη χώρα μας, η χρήση αυτών των καρτών ανά κάτοικο είναι σχεδόν μηδενική.

Γράφημα 2

Πηγή: Statistical Data Warehouse, ECB

Γράφημα 3

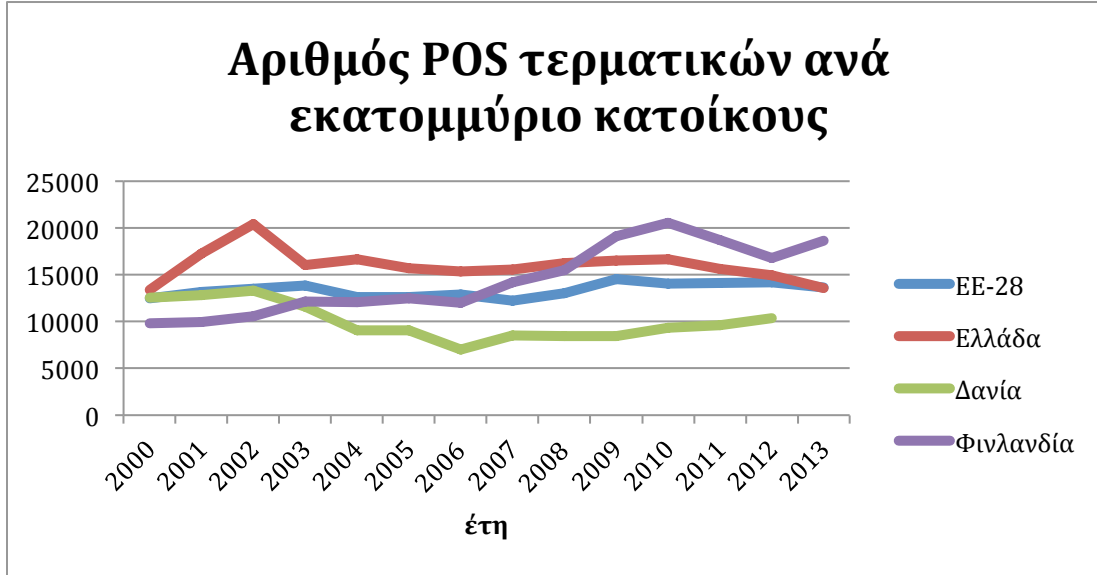

Πηγή: Statistical Data Warehouse, ECB

Ζοφερή, και εξ' ίσου αντιφατική, εικόνα προκύπτει και από τα γραφήματα 4 και 5 που αφορούν τον αριθμό των POS τερματικών (εγκατεστημένα στη χώρα και για κάρτες που εκδόθηκαν εντός της χώρας) ανά εκατομμύριο κατοίκους και τον αριθμό των συναλλαγών ανά POS τερματικό. Καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου, η Ελλάδα είχε περισσότερα τερματικά ανά εκατομμύριο κατοίκους από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, μπροστά από χώρες όπως η Σουηδία και η Δανία, αλλά ταυτόχρονα φαίνεται να τα χρησιμοποίησε λιγότερο από όλους. Για το 2013, μόλις

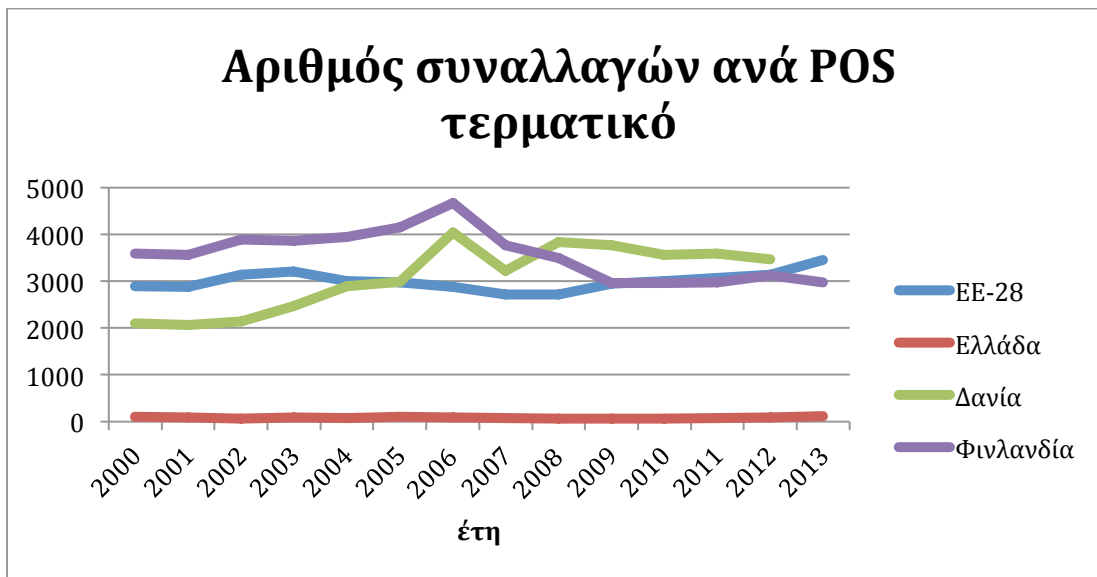
114.76 συναλλαγές πραγματοποιήθηκαν ανά POS τερματικό στην Ελλάδα, όταν στη Βουλγαρία πραγματοποιήθηκαν 134.46, στη Ρουμανία 886.11 και στην Κύπρο 887.75. Ο μέσος όρος στην ΕΕ ήταν 3453.98 συναλλαγές ανά τερματικό.

Γράφημα 4

Πηγή: Statistical Data Warehouse, ECB

Γράφημα 5

Πηγή: Statistical Data Warehouse, ECB

Οι μόνιμες επιπτώσεις του περιορισμού κίνησης κεφαλαίων (ratchet effect)

Παρά όλες τις αρνητικές συνέπειες των capital controls, όπως η περαιτέρω μείωση των εισαγωγών σε ένα ήδη υφεσιακό και με μικρό βαθμό αυτάρκειας περιβάλλον, έχει διαμορφωθεί μια νέα πραγματικότητα στην αγορά. Το νέο δεδομένο της αύξησης του αριθμού των καρτών μπορεί να μειώσει σημαντικά τις συναλλαγές στα υποκαταστήματα, με συνέπεια τη μείωση των λειτουργικών εξόδων των τραπεζών και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας (scale economies). Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, απαιτείται σωστή πολιτική κινήτρων ώστε να αυξηθεί και να εξαπλωθεί η χρήση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών στις συναλλαγές. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να μειώσουν σημαντικά τη φοροδιαφυγή και να αυξήσουν τα δημόσια έσοδα. Πιο συγκεκριμένα, το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα το 2013 ήταν 23.6% του ΑΕΠ, το οποίο αντιστοιχούσε σε 182 δις. Αυτό σημαίνει ότι η παραοικονομία κόστιζε 42.9 δις. Αν υποθεθεί ότι η παραοικονομία μειωνόταν στον ευρωπαϊκό μέσο όρο της τάξης 18.8% του ΑΕΠ και φορολόγηση περίπου 34%, τα δημόσια έσοδα θα αυξάνονταν κατά περίπου 3 δις (0.34×8.75 δις), όταν το έλλειμμα που οδήγησε στα μνημόνια ήταν 23 δις (Ντελής, 2015).

Συμπέρασμα

Σκοπός του άρθρου είναι να αναδείξει την αντίφαση που υπάρχει στη σχέση των πολιτών με το πλαστικό χρήμα, αλλά σε καμία περίπτωση τα παραπάνω στοιχεία δεν εξαντλούν το θέμα της συναλλακτικής κουλτούρας των Ελλήνων. Είναι, όμως, ενδεικτικά της σχέσης όπως αυτή προκύπτει από τα στοιχεία της ΕΚΤ. Παράλληλα δείχνουν και τη φύση των μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται ώστε να αυξηθεί ο αριθμός των κατά κεφαλή ηλεκτρονικών συναλλαγών. Απώτερος στόχος είναι η μείωση της παραοικονομίας, όπως προκύπτει από την αρνητική σχέση του αριθμού των ηλεκτρονικών πληρωμών και της φοροδιαφυγής (Schneider, 2013). Ο ρόλος του κράτους είναι καθοριστικός στην αλλαγή της συναλλακτικής κουλτούρας των πολιτών μέσα από την παροχή κινήτρων, όπως η μείωση του ΦΠΑ στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, η αύξηση του κόστους ανάληψης στα ΑΤΜ κτλ (Ντελής, 2015). Δεδομένων αυτών, η πρόσφατη αύξηση στην έκδοση χρεωστικών καρτών και στην ζήτηση για εγκατάσταση POS τερματικών που ακολούθησε τα capital controls προτείνει συγκρατημένη αισιοδοξία. Είναι σημαντική μεταρρύθμιση η θέσπιση κινήτρων για την εξάπλωση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, ώστε να αντιστραφεί η αρνητική εικόνα που παρατηρείται στα στοιχεία από το 2000 και να καλλιεργηθεί μια νέα συναλλακτική κουλτούρα με αφορμή τα capital controls.

Βιβλιογραφία

'Τα capital controls αύξησαν τη χρήση του πλαστικού χρήματος', Καθημερινή
(05.08.15)

Ντελής, Μ. (2015): "Φοροδιαφυγή και ηλεκτρονικές πληρωμές",
greekeconomistsforreform.com

'In cash-starved Greece, plastic casts light into shadow economy', Bloomberg
(04.08.15)

Schneider, F. (2013): "The shadow economy in Europe", AT Kearney